

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

Кафедра кримінального права

Лабораторія «Інновації у сфері кримінальної юстиції»

Одеський осередок ВГО «Асоціація кримінального права України»

**КОНСЕРВАТИВНО-ЛІБЕРАЛЬНІ ІДЕЇ
ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА**

МАТЕРІАЛИ

Одеської науково-практичної конференції

24 листопада 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2024

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)
К65

Відповідальний за випуск **Ю. Ю. Коломієць**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права : матеріали Одеської наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лист. 2023 р.) / відп. ред. проф. Ю. Ю. Коломієць. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. – 252 с.

ISBN 978-617-8263-98-0

У збірнику матеріалів Одеської науково-практичної конференції «Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права» відображено консервативні і ліберальні ідеї професорсько-викладацького складу кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», аспірантів, студентів, школярів, які цікавляться проблемами сучасного кримінального права України, а також практиків, готових до співробітництва з науковцями.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів, практиків, небайдужих до кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням.

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)

ISBN 978-617-8263-98-0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2024

ЗМІСТ

Передмова президента Національного університету «Одеська юридична академія» академіка Сергія КИВАЛОВА	7
--	---

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІЯ КАФЕДРИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

1817–1920 роки	9
1947–1991 роки	10
1992–2000 роки	13
2000–2015 роки	14
2016–2023 роки	18

РОЗДІЛ 2

КОНСЕРВАТИВНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

<i>Стрельцов Євген Львович</i> Роздуми щодо розвитку кримінально-правової науки	25
<i>Мирошниченко Наталія Анатоліївна</i> Деякі проблеми, що виникають у зв'язку з розробкою проекту нового КК України	32
<i>Хімченко Світлана Анатоліївна</i> Кримінально-правове значення лікарської помилки	38
<i>Аленін Юрій Павлович,</i> <i>Волошина Владлена Костянтинівна</i> Зв'язок кримінального процесу з кримінальним правом	43
<i>Чугуніков Ігор Іванович</i> Систематичність як ознака складу кримінального правопорушення	47
<i>Гусак Оксана Анатоліївна</i> Схиляння до вчинення самогубства та пособництво у самогубстві	53
<i>Коломієць Юлія Юріївна</i> Суб'єкти впровадження кримінально-правової ідеології	57

РОЗДІЛ 2 КОНСЕРВАТИВНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Стрельцов Євген Львович

доктор юридичних наук, доктор теології,
професор, професор кафедри кримінального
права Національного університету
«Одеська юридична академія»,
член-кореспондент Національної академії
правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України

Наукова біографія

З лютого 2023 року завідувач лабораторії «Інновації у сфері кримінальної юстиції»; професор кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»; вчений секретар Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. Основні напрямки наукових досліджень лабораторії: національна безпека; міжнародне право; міжнародне гуманітарне права; кримінальне право в умовах надзвичайного правового регулювання; загальні та спеціальні проблеми кримінального права; соціологія девіантної поведінки; правові аспекти теології.

Переможець трьох найбільш престижних міжнародних наукових конкурсів: Фулбрайтського конкурсу США (1998–1999 рр.), конкурсів Німецького офісу академічних обмінів – DAAD (2001 р.) та Німецького наукового товариства ім. Макса Планка (2009 р., 2013 р., 2018 р.). Бере постійну участь у роботі міжнародних/зарубіжних проєктів. До трьох його книг передмови написали закордонні професори. Запрошується гостевим професором в університети Німеччини, США, Канади. Визнаний почесним професором Академії Гуспол (Чехія).

Член Робочої групи з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України

(Укази Президента України: № 584/2019 від 7.08.2019 р. та 476/2020 від 29.10.2020 р.), член Науково-консультативної ради при Голові Верховної Ради (Парламенту) України (Розпорядження Голови ВР України № 502 від 30 грудня 2021 року), експерт Національного фонду досліджень України, президент духовно-просвітницької асоціації «Освіта без кордонів», віце-президент Української кримінологічної асоціації, член Координаційного бюро з кримінального права відділення кримінально-правових наук НАПрН України, член Національної спілки журналістів України.

Є нагородити від Української держави, зокрема, є повним кавалером українського державного ордену «За заслуги» (2006, 2009, 2014), нагороджений медалями Президента України: «25 років Незалежності України» (2016) та «20 років Незалежності України (2012) та ін.

Наукові інтереси: правове забезпечення національної безпеки, міжнародне право, міжнародне гуманітарне право, кримінальна політика, основні положення Загальної частини кримінального права, порівняльне кримінальне право та кримінологія, економічні кримінальні правопорушення (кримінально-правові та кримінологічні аспекти), корупція, соціологія девіантної поведінки, правові аспекти теології.

РОЗДУМИ ЩОДО РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ

Процеси принципів реформування української державності, які сьогодні відбуваються, потребують внесення відповідних змін у нормативно-правову базу, яка виступає у якості початку такого реформування та подальшої його регламентації. При цьому, у будь-якому суспільстві повинні бути основні, фундаментальні закони, які закріплюють основи державного устрою, права і свобод людини, модель функціонування економіки тощо. В зв'язку з цим нормативно-правова база повинна визначати та закріплювати національні інтереси та їх охорону, закріплення універсальних цінностей та ін. Це потребує вдосконалення правової системи, системи права та кожної галузі права. Однією з основних галузей, яка потребує увагу в такому процесі, виступає кримінальне право, яке поруч з «самостійною» важливістю виступає і основним підґрунтям розвитку кримінального законодавства. При цьому мова не йде про так зване обов'язкове «всебічне» реформування кримінального права. Увагу потрібно звернути, в першу чергу, на необхідність співмірного закріплення у положеннях кримінального тих суспільно небезпечних діянь, котрі вчиняються сьогодні, і вплинути на які

можливо, тільки використовуючи кримінально-правові заходи, бо саме це право виступає останнім «інструментом» захисту особи, суспільства та держави від найтяжчих суспільно небезпечних вчинків. Тому чим якісніше будуть розроблені положення кримінального права, тим точніше будуть регламентуватися кримінально-правові засади, та більш зримо будуть реалізовані його соціальні завдання. При цьому, як наголошував академік В. Я. Тацій, якість кримінального законодавства залежить не тільки від перманентних змін. Багато в чому це залежить і від необхідної сталості положень кримінально-правової теорії, яка має на українських теренах багаторічні та значні напрацювання, відмовлятися від яких, в силу зрозумілих причин, не потрібно [1, с. 6–13].

Таке непросте становище з загальним реформуванням системи українського права та кожної галузі, в тому числі і кримінального права, додатково ускладнюється процесами, які відбуваються в Україні в останні роки. В першу чергу, це критичні періоди функціонування української державності, які пов'язані з нинішнім періодом воєнного стану та періодом, пов'язаним з заходами, спрямованими на подолання нещодавньої пандемії COVID-19. Тому кримінальне право у своїх приписах повинно враховувати ці складні соціально-негативні процеси та належно відображати їх у своїх положеннях [2, с. 8–16]. При цьому, реформування кримінального права не повинно мати суб'єктивно-перманентний характер, коли кожен соціальний «негаразд» планується подолати кримінально-правовими заходами, або в таких «намаганнях» реформування дуже часто простежується особиста мотивація власного самоствердження.

Таким чином, тільки обґрунтоване кримінальне право та стабільне кримінальне законодавство є необхідною складовою для забезпечення якісного функціонування системи кримінальної юстиції, прогнозованої, на необхідному рівні сталої кримінальної політики. Ці зрозумілі міркування можливо не продовжувати, а більш зосередитися на відповідних зусиллях наукової спільноти у цьому напрямку. При цьому потрібно враховувати, що в основі такої діяльності знаходиться процес наукового мислення, яке повинно бути спрямоване на пізнання глибинної сутності реального світу, максимальної об'єктивності в оцінці соціальних процесів, які відбуваються, та відповідати критеріям об'єктивності, системності та доказовості (мати необхідну аргументацію).

Необхідно звернути увагу на одну важливу, якщо не основну, складову, яка існує у процесах розвитку кримінального права – це людина-фахівець, в нашому випадку – особа, яка здійснює наукову

діяльність. Хоча в останні час в ці та інші суто «людські» процеси все ширше «втручається» штучний інтелект, найменування, яке, доречи, визнано «головним словом» 2023 року [3], але саме від людини, її, образно кажучи, можливостей залежить сучасний розвиток кримінального права. Розробка проекту законодавчого акту, обґрунтування його, приймання його офіційно, застосування його в суспільному житті і багато інших обставин будь якої реалізації конкретного законодавчого акту залежить від конкретної людини (відповідної групи), його особливостей, його відповідальності, тим більш, що він працює з кримінально-правовою матерією.

Отже, роль кримінально-правової науки в сучасний період дуже важлива [4]. Перед нею стоїть низка суттєвих задач, з яких потрібно виділити, в першу чергу, більш прагматичні, ніж ідеалістичні. Зрозуміло, що є загальні та локальні задачі. Таких задач достатньо, тому зупинимось тільки на найбільш, з нашої точки зору, необхідних саме сьогодні. В загальному плані на сучасному етапі актуальними можливо визнати: визначення сутності та інших обов'язкових ознак тих суспільно небезпечних діянь, які можуть бути криміналізовані (включаючи безпосередню криміналізацію та пеналізацію) у різних формах; вивчення наявності та впливу поширення сукупності детермінант, які «породжують» і суспільно небезпечні діяння, і кримінально-протиправні посягання, причому як в загальному сенсі, так і на рівні видових угруповань, поширення таких детермінант; подальший аналіз моніторингу проявів кримінально-протиправних посягань та ефективності кримінально-правових заходів на національному на міжнародному рівнях; виявлення у чинному законодавстві недотримання системних зв'язків, наявності прогалин та протиріч, що не тільки сприяють вчиненню нових таких діянь, а й порушують важливий принцип «невідворотності відповідальності» та ін. Потребує, на нашу думку, окремого дослідження вивчення ознак особи, яка вчиняє такі дії, особливо, коли така особа має ознаки, що впливають на її правовий статус. При цьому, потрібно враховувати, що з деяких видів кримінально-протиправних посягань, наприклад, в сфері економіки або екології, необхідно проводити чітко (по можливості) розмежування між кримінально-правовим регламентуванням та регламентуванням, що здійснюють інші галузі права, які мають регулюючий характер. В свою чергу, це не виключає застосування при проведенні таких досліджень результатів інших суспільних наук, зокрема, філософії, економіки, історії, соціології, політології та ін. Такий міждисциплінарний підхід дозволить забезпечити більш якісну протидію

всій сукупності кримінально правових посягань та/або їх окремим видам. При цьому потрібно враховувати, що динаміка законодавчих змін може мати оперативний характер, але вона не може мати характер «обвальних» змін, бо це не тільки не сприяє якісному правовому регламентуванню, а й порушує весь механізм кримінально-правового регулювання.

У цілому, незважаючи на свою так би мовити «первісність», це дуже важливий етап, бо неповний т/або неточний моніторинг таких, певною мірою основних, закономірностей приводить (може привести) не тільки до певної неефективності рівня наукових досліджень, а й до зниження, а, можливо, і втрати необхідної якості законодавчих положень, які повинні офіційно регламентувати протидію кримінально протиправним посяганням, практики застосування такого законодавства.

У продовження такої діяльності потрібно відмітити, що її метою виступає не тільки «необхідність» постійного удосконалення доктринального фундаменту протидію кримінально протиправним посяганням, а й постійне виявлення та вивчення нових форм суспільно небезпечних діянь для визначення нових форм суспільно небезпечних діянь (у разі необхідності), вироблення заходів кримінальної відповідальності та їх запобіганню. Причому, пам'ятаючи висловлену вище думку, робити і це потрібно, спираючись на національну наукову спадщину і сучасні розробки. Звичайно, такі дослідження потрібно об'єктивно інтегрувати з міжнародними та зарубіжними напрацюваннями.

Визначаючи такі задачі, необхідно підкреслити, що вони мають певний «збіг» в теорії і практиці та представляють собою, так би мовити, достатньо об'ємний процес, який включає в себе багато складових, які можуть бути в загальному плані визначені, як кримінально-правове регулювання. В той же час, є і певні відмінності. Наприклад, якщо для науки це починається з початком проведення відповідного дослідження, вироблення наукових (доктринальних) положень, то у практичній діяльності все починається з моменту легалізації можливостей застосовувати від імені держави примусові правові заходи – прийняття відповідного законодавчого акту.

Якщо детальніше звернутися до наукової складової, то потрібно вважати її кінцевим результатом вироблення певної наукової доктрини, тобто вироблення відповідного вчення, теорії, інтелектуального джерела права, образно кажучи, «формули» (її «частини»), яке «розкриває» сутність суспільно небезпечного діяння (явища) та пропонує відповідні правові засоби та заходи впливу на нього.

Це, в свою чергу, особливо з використанням міжнародного та зарубіжного досвіду, дасть змогу, що може бути корисним, представити більш широкий варіант такої «формули» для її поступового подальшого професійного обговорення. Взагалі наукові дослідження, поза залежності від їх рівня, повинні мати достатньо постійний характер, бо негативні явища в суспільстві, та/або такі події, та/або окремі вчинки мають, на жаль, достатню постійність.

Безумовно, тут є певні складнощі, які потребують свого попереднього обговорення та/або узгодження. Наприклад, в останній час, коли пропонуються шляхи щодо розробки основних теоретичних кримінально-правових положень та нових законодавчих актів, використовується низка понять для визначення цього. Наприклад, розвиток, реформування, удосконалення, внесення змін та ін. В загальному плані, їх вірогідно, можливо, розглядати як синоніми, але у своєму змістовному плані, особливо відносно законодавства, кожне з таких понять повинно мати своє, чітко визначення тлумачення.

По-друге, доктринальні положення, на першому рівні, а потім і відповідні законодавчі положення, повинні буди узгоджені і на міжнародному рівні. Це може мати різні форми, але такі «узгодження», безумовно, з урахуванням національного кримінально-правового «суверенітету», повинні тлумачити (розкривати) однакові (схожі) поняття для надання необхідної єдності при застосуванні, особливо, однакових або схожих у визначеннях понять та положень.

Важлива обставина пов'язана з застосуванням первісних доктринальних положень, а потім законодавчих приписів на практиці. Це, якщо казати про завдання науки, вироблення таких пропозицій повинно бути, звичайно, змістовним але, поруч з тим, образно кажучи, «простим» та «зрозумілим» у викладенні, що б від самого початку не створювали додаткових, часто штучних складнощів при застосуванні, тим більше нового законодавства, що саме по собі складно з самого початку. Це підкреслює, що будь яка наука, в тому числі і правова, втрачає усякий сенс, якщо не має свого предметного втілення на практиці.

Потрібно враховувати, що наукові дослідження можуть бути різними за своїм рівнем, починаючи від комплексних наукових досліджень низки фахівців до первісних спроб проводити такі дослідження на початковому професійно-правовому рівні. Так, не потрібно вважати, що на цьому, первісному, рівні можливо зробити певне кримінально-правове «відкриття», але відчуті

«смак» наукової роботи, набути певних навичок його проведення цілком можливо.

У цілому, правова, в тому числі і кримінально-правова наука, має свій предмет, дослідження якого є необхідною для вирішення низки задач, які необхідні для нормального, безпечного існування сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Тацій В. Я. Стабільність та динамізм кримінального законодавства України як запорука його якості та ефективності. *Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 жовт. 2012 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Х. : Право, 2012. 632 с. С. 6–13.
2. Стрельцов Є. Л. Кримінальне право в умовах надзвичайного стану. *Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія». 9 грудня 2022 року. Укладачі: Є. Л. Стрельцов, В. П. Кедік. Відп. редактор Є. Л. Стрельцов. Одеса: ПРЦ НАПрН України, НУ «ОЮА», 09.12.2022, 212 с.
3. Сердюк Катерина. Здійснило революцію: оголосили головне слово 2023 року. URL: <https://tsn.ua/svit/zdiysnilo-revoluciyu-ogolosili-golovne-slovo-2023-roku-2441806.html>. До цього потрібно додати, що 30 жовтня 2023 року «Білий дім» оприлюднив Наказ, в якому закріплена можливість припинення зловживань новими формами таких технологій. URL: https://tsn.ua/nauka_it/priborkati-chatgpt-krayini-zahodu-virishuyut-hto-kontrolyuvatime-rozvitok-shtuchnogo-intelektu-2440831.html. Взагалі «хрещенні батьки» штучного інтелекту остерігаються, що він може вийти з-під контролю, тому пропонують покласти відповідальність за шкоду від нього на компанії-розробників. URL: https://tsn.ua/nauka_it/hrescheni-batki-shtuchnogo-intelektu-osterigayutsya-scho-vin-mozhe-viyti-z-pid-kontrolyu-2436061.html
4. Баулін Ю., Тацій В. Завдання вітчизняної кримінально-правової науки в умовах реформування кримінального законодавства України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/07/27/baulin-yu-tatsij-v-zavdannya-vitchyznyanoi-kryminalno-pravovoyi-nauky.pdf>

Ключові слова: кримінальне право, кримінально-правова наука, кримінально-процесуальне посягання, кримінальне правопорушення.

Key words: criminal law, criminal law science, criminal offense.